

ACTIVITATEA BISERICII GRECO-CATOLICE DIN BANAT ÎN PERIOADA 1920-1945

Sergiu Soica*

Abstract: *In more than two centuries of this existence inside of the Habsburgic Empire, the Romanian Unit Church, has followed an ascending line. In the moment of the Union (1700 A. C.) the Romanian Unit Church was led by a Bishop, who has just been confirmed as an autonomous entity. Therefore, in the Twentieth century, the Romanian Unit Church in Transylvania, was organised as a metropolitan county, ruled by a Bishop and escorted by four high prelates. The Greco-Catholics were looked forward to adapt and improve the church's organization to the new territorial situation in Greater Romania. During the interwar period, the Greco-Catholic ecclesiastic institution from Banat had also followed an ascending line. The Church from Banat was ruled by four Bishops, with two vicarages at Timisoara and Hateg, eight archpriestships and around two hundred congregations. There was a beneficial period for the Church, because in 1920 has taken place an assembly, followed by two yearly ordinary synods until in 1948. In all, the church life: literature, education, pilgrimages and activity with laics was beneficial for the Church from Banat during the period from 1920 to 1945.*

Keywords: The Greco-Catholic Church, congregation, pilgrimages

În cele mai bine de două secole de viață în cadrul Imperiului austro-ungar, se poate spune că Biserica Unită a urmat o continuă linie ascendentă. Avusese în frunte în clipa Unirii (1700) un episcop, care era abia scos din dependența superintendentului calvin, ajungând în secolul al XX-lea să fie organizată într-o provincie mitropolitană, condusă de un mitropolit cu patru episcopi sufragani.

Episcopia de Lugoj a avut în această perioadă patru episcopi greco-catolici: episcopul Valeriu Traian Frențiu (1913–1922), episcopul Ioan Boroș (1922–1937), episcopul Alexandru Nicolescu (1922–1936) și episcopul Ioan Bălan (1936–1959).

Biserica Greco-catolică din Banat, cu sediul Episcopiei la Lugoj. Pe lângă episcop era formată din: Capitulul catedral; Casa Centrală Diecezană, 3 membri, Cancelaria Diecezană, 3 membri, Tribunalul Matrimonial, 3 membri, plus întreg Capitulul, Examinatorul prosinodal 4 membri, Esactorul Dicezan Capitulul Catedral plus 3 membri.

Învățământul greco-catolic din Banat pe lângă școlile confesionale mai deținea: Seminarul Teologic cu rector, prefect economic, spiritual și prefect; Facultatea Teologică cu Director și 5 profesori; Institutul Pedagogic de Fete cu 10 profesori și Școala de Praxă.

---

* Doctorand, Institutul de istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca; e-mail: sergiustoica@gmail.com

Episcopia greco-catolică de Lugoj cuprindea județele Timiș, Caraș-Severin, Arad, Hunedoara și o parte din Alba-Iulia. În perioada interbelică era împărțită în cinci decanate, care la rândul lor aveau în subordine districte. Cele cinci decanate cu cele 15 districte protopopiale cuprindeau 14 protopopi; 161 parohii, 92 preoți parohi, 49 administratori parohiali (în total 141 preoți), 5 capelani, 61 învățători și 3 catiheți.

Decanatul catedral era compus din 3 districte: districtul protopopesc al Lugojului, Districtul Protopopesc al Buziașului, Districtul Protopopesc al Vermeșului. Decanatul Catedral avea 22 parohii, 16 preoți parohi, 5 administratori parohiali, 11 învățători și 2 capelani. Districtul Protopopesc al Lugojului era compus din 9 parohii, 5 preoți parohi, 3 administratori parohiali, un capelan, 8 învățători și un loc de preot vacant. Districtul protopopesc al Buziașului era compus din 6 parohii cu 6 preoți parohi, un capelan și 3 învățători. Districtul protopopesc al Vermeșului era compus din 7 parohii, 5 preoți parohi, 2 administratori parohiali, 5 învățători.

Decanatul Timișoarei era compus din 3 districte: districtul protopopesc al Timișoarei, Districtul Protopopesc al Ciacovei, Districtul Protopopesc al Torontalului; (22 parohii; 10 preoți parohi; 11 administratori parohiali; 10 învățători). Districtul protopopesc al Timișoarei cuprindea 9 parohii, 5 preoți parohi, 4 administratori parohiali, 3 învățători. Districtul Protopopesc al Ciacovei 7 parohii, 3 preoți parohi, 4 administratori parohiali, 4 învățători. Districtul Protopopesc al Torontalului compus din 6 parohii, 2 preoți parohi, 3 administratori parohiali, 3 învățători.

Decanatul Oraviței era compus din 3 districte: Districtul Protopopesc al Oraviței, Bocșei și Vărădiei; (cu 21 parohii; 10 preoți parohi; 9 administratori parohiali; 14 învățători). Districtul Protopopesc al Oraviței compus din 8 parohii, 5 preoți parohi, 3 administratori parohiali, 7 învățători. Districtul Protopopesc al Bocșei compus din 6 parohii, 2 preoți parohi, 3 administratori parohiali și 3 învățători. Districtul Protopopesc al Vărădiei compus din 7 parohii, 3 preoți parohi, 3 administratori parohiali și 4 învățători.

Decanatul Hunedoarei era compus din 4 districte: Hunedoara, Bobâlna, Cugir, Hălmagiu; acest decanat cuprindea 40 parohii; 21 preoți parohi, 11 administratori parohiali, un învățător și un capelan. Districtul protopopesc al Hunedoarei era compus: din 11 parohii, 5 preoți parohi, 3 administratori parohiali și un catihet. Districtul protopopesc al Bobâlnei era compus din: 9 parohii, 3 preoți parohi și 4 administratori parohiali. Districtul protopopesc al Cugirului compus din: 14 parohii, 11 preoți parohi, 4 administratori parohiali și un învățător. Districtul protopopesc al Hălmagiului compus din: 6 parohii cu 2 preoți parohi.

Decanatul Hațegului era format din 2 districte protopopiale, Ulpia-Traiana și Jiu, precum și Vicariatul Hațegului. Acest decanat avea cele mai multe parohii, 56, cu 35 preoți parohi, 13 administratori parohiali, 20 învățători. Vicariatul Hațegului era compus din 27 de parohii, 16 preoți parohi, 8 administratori parohiali și 7 învățători. Districtul protopopesc al Jiului era format din 15 parohii, 9 preoți

parohi, 4 administratori parohiali și 4 învățători. Districtul Protopopesc al Ulpiei-Traiana cuprindea: 14 parohii, 10 preoți parohi, un administrator parohial, 9 învățători¹.

CLERUL BISERICII GRECO-CATOLICE DIN BANAT

Între dificultățile mari pe care Episcopatul unit le-a întâmpinat în promovarea spiritualității și a culturii, trebuie considerată, în primii ani ai epocii noastre, și lipsa de cler suficient.

După 1 decembrie 1918, mulți preoți au părăsit Biserica. Intrarea Banatului în statul român, cu schimbarea unei întregi administrații și crearea de școli românești pentru care nu era în acel timp personal suficient, a oferit largi posibilități tuturor celor care au dorit să obțină, după un curs sumar, un post de profesor la o școală secundară sau un post în administrație. Asupra românilor bănățeni, în acel timp, viața statală și funcțiile civile exercitau o fascinație deosebită. Acum, căzând aceste bariere, mulți s-au îndreptat spre stat, deoarece salariile erau mai bune, iar cei care erau la sat puteau să emigreze la orașe².

La scăderea entuziasmului pentru preoție a contribuit și viața politică. La sate se făcuse politică națională, care onora pe preot în fața credincioșilor. După primul război mondial au apărut mai multe partide românești. Dacă preotul arăta alipire față de un partid sau un om, cei din partidul contrar, în setea lor de succes, nu se sfiu să-l atace prin cuvinte spuse uneori fără scrupule. Situația creată prin depopularea parohiilor se poate vedea foarte ușor la Lugoj, unde seminarul a trebuit să fie închis, din cauza puținelor vocații³.

Numărul preoților uniți a început din nou să se ridice simțitor în jurul anului 1930, când Academiile de teologie s-au populat din nou, având chiar mai mulți candidați decât locuri libere. Astfel, parohiile vacante s-au împuținat în mod simțitor.

Criza de cler a izbucnit din nou în preajma celui de Al II-lea Război Mondial, când obligațiile serviciului militar și frământările politice au spulberat multe vocații.

Dificultățile create în anii de după Primul Război Mondial de lipsa preoților n-au împiedicat episcopatul să lucreze pentru cler din punct de vedere spiritual și intelectual. În vederea desăvârșirii sufletești, mijlocul cel mai eficient l-au oferit exercițiile spirituale. Cel dintâi care a introdus acest sistem în Biserica Unită a fost PS Valeriu Traian Frențiu, care în 1915, în calitate de episcop al Lugoșului, și-a

---

¹ *Statutul personal al diecezei greco-catolice de Lugoj la începutul anului 1919*, Fond Episcopia Lugoj, 1920, Diverse.

² Radu Păiușan, *Mișcarea națională din Banat și marea Unire*, Timișoara, Edit. de Vest, 1993, p. 153.

³ Ioan Ploscaru, *Lanțuri și Teroare*, Timișoara, Edit. Signata, 1994, p. 15.

obligat clerul să participe la exercițiile spirituale, în serii, odată la trei ani (lucru care înainte era cunoscut numai în seminarii), pentru trei zile (de obicei atât durau exercițiile)⁴. Din cauza Primului Război Mondial, când orice adunare de preoți se făcea foarte greu, exercițiile spirituale au fost întrerupte. Odată cu venirea episcopului Alexandru Nicolescu la Lugoj, exercițiile spirituale s-au ținut anual, reluându-se în anul 1923. Din această perioadă, cu excepția anului 1931, din cauza reparațiilor la internatul școlii de băieți, an în care nu s-au ținut exerciții, în fiecare an în episcopia de Lugoj au fost exerciții spirituale. În această perioadă retragerea spirituală a preoților a durat o săptămână.

Episcopul Nicolescu afirma că exercițiile spirituale sunt cele mai fericite clipe din viață, deoarece meditațiile, rugăciunile și lectura spirituală răscoleau tot sufletul; dorea ca exercițiile spirituale să fie an de an, fără întrerupere și să participe tot clerul eparhial⁵.

Recunoscându-i bunele roade, această obligație a fost menținută în dieceza Lugojuului și de episcopul Ioan Bălan. Congresul preoțimii române unite din Cluj (14-16 mai 1919), ținut sub președinția lui Elie Dăianu, a cerut ca exercițiile spirituale să fie prescrise întregului cler unit. În arhidieceză mitropolitul Vasile Suciș și-a obligat clerul să le facă din 1925. În dieceza Oradei exercițiile spirituale pentru cler au început sub IPSS Valeriu Traian Frențiu în 1926⁶.

Clerul avea obligația de a predica. Era și înainte obiceiul de a se predica în fiecare duminică și sărbătoare, acum însă arhieriei au accentuat în mod deosebit această obligație. La predică se deprindeau preoții încă din seminar și de la întâlnirile sinoadelor de toamnă⁷.

Catehizarea copiilor din școlile primare și din școlile secundare era de asemenea considerată o strictă obligație a preoților. Aceasta cu atât mai mult, cu cât școlile primare nu mai erau confesionale. În vederea uniformizării învățământului catehetic, o Comisie catehetică mitropolitană a stabilit programa analitică și planul de lecții, publicându-le la Blaj în 1923. Pentru școlile primare au fost scrise manuale de religie de către Nicolae Brînzeu, Augstin Popa, Ștefan Roșianu, Ioan Suciș; pentru școlile secundare au compus manuale: Cerghizan, A. Ciplea, Nicolae Brînzeu, Augustin Tătaru, Ioan Georgescu, Ioan Suciș⁸.

---

⁴ Arhiva Episcopiei Greco-Catolice Lugoj (*infra*: A.E.G.C. Lugoj), Fond Acte Intrări – Ieșiri, 1915, Fond neordonat.

⁵ „Sionul Românesc. Foaie oficială a Diecezei Lugojuului”, Anul XIX, 15 august 1932, nr. 15-16, p. 61.

⁶ „Vestitorul, organ al Eparhiei Române Unite de Oradea și revistă de cultură religioasă”, Anul VII, 1931, nr. 13-14, p. 14.

⁷ Cf. Iuliu Rațiu, *Structura unei predici*, „Sionul Românesc”, Anul XXIII, 30 August 1936, nr. 17, p. 65-68.

⁸ Sergiu Soica, *Eparhia greco-catolică de Lugoj în anul 1948*, Oradea, Edit. Primus, 2009, p. 79.

ORDINE ȘI CONGREGAȚII CĂLUGĂREȘTI

La începutul secolului al XX-lea exista în Biserica Greco-catolică din Banat o mănăstire, la Prislop. Pentru reînvierea mănăstirii Prislopului, episcopul Valeriu Traian Frențiu a căutat să încurajeze pelerinajul la această mănăstire. În acest scop în anul 1912 a adus în procesiune de la Blaj icoana veche, făcătoare de minuni, a Maicii Domnului⁹. Cu toate eforturile depuse după Primul Război Mondial, și această mănăstire s-a stins.

Intrarea Bisericii Unite în România Mare a adus – alături de alte inițiative pentru aprofundarea vieții sufletești – și o renaștere a vieții călugărești. Aceasta s-a făcut într-un spirit întrucâtva deosebit de cel din vechile mănăstiri.

1. Ordinul Bazilitan

Călugării de mai înainte din România urmau, în viața spirituală, regulile Sf. Vasile, însă nu aparțineau Ordinului Sf. Vasile. Ei trăiau independenți de bazilitanii din alte țări, și depindeau de episcopii locali, fiind exempti. Între cele două războaie mondiale s-a introdus în Biserica Unită *Ordinul bazilitan*, adus de câțiva călugări români, care, părăsind mănăstirea Prislopului, și-au făcut noviciatul la bazilitanii ucraineni și de acolo s-au întors în România, în frunte cu pr. Augustin Pop, instalându-se în 1923 – cu binecuvântarea episcopului Iuliu Hossu, episcopul Gherlei -, la mănăstirea Bixad. Această mănăstire bazilitană a prosperat și a devenit focar de viață spirituală și loc de numeroase pelerinaje. În această mănăstire s-au tipărit multe cărți și s-au întreprins multe misiuni pastorale prin călugării ei, care cutreierau parohiile. Activitatea lor a avut roade îndeosebi în diecezele de Cluj și Maramureș¹⁰.

2. Asumpționiștii

După Primul Război Mondial au venit din Franța în România câțiva părinți asumpționiști, îmbrățișând ritul oriental român. Au fost invitați în România de arhieriei uniți. La Blaj au sosit în 1923, invitați de mitropolitul Vasile Suciu și au deschis acolo mănăstirea „Casa Domnului”, ocupându-se cu predarea orelor de limba franceză, cu educarea tinerimii școlare și cu pastorația. În 1924 au trecut și în Beiuș, chemați de episcopul Valeriu Traian Frențiu, pentru a prelua conducerea Internatului Pavelian al Liceului de băieți. În 1926 le-a fost încredințată conducerea internatului de băieți din Lugoj, sub episcopul Alexandru Nicolescu¹¹.

3. Societatea lui Iisus (Iezuiții)

Pe teritoriul României, după Primul Război Mondial, erau părinți iezuiți de origine germană și de rit latin. Însă prin intrarea în acest ordin călugăresc a părintelui

⁹ „Vestitorul”, Anul XI, 1935, nr. festiv, p. 8.

¹⁰ *Calendarul de la Bixad*, anul al XV-lea, Bixad, Edit. Ordinului Sf. Vasile, 1947.

¹¹ „Sionul Românesc”, Anul XIII, mai 1926, nr. 6-7, p. 24.

Gheorghe Fireza, vicarul general al diecezei Lugojului, în anul 1926 s-a înființat o ramură românească a Ordinului iezuiților. Cele două ramuri ale Ordinului din România au format o provincie. Părinții iezuiți au deschis o casă la Totești (care a devenit centru de pelerinaj), iar mai târziu au primit o nouă parohie în București (din încredințarea mitropolitului Alexandru Nicolescu)¹².

ORGANIZAREA SINODALĂ

Urmând firul tradiției, Biserica Unită a ținut și între cele două războaie mondiale mai multe sinoade: diecezane, protopopiale și electorale. Sinoade provinciale în această perioadă nu s-au ținut.

Sinoade eparhiale–diecezane

Biserica Greco-catolică din Banat a avut patru sinoade eparhiale. În perioada 1920–1945, la Lugoj s-a desfășurat al IV-lea sinod al diecezei, în perioada 17–18 mai 1921, sub prezidiul episcopului Valeriu Traian Frențiu, la care au participat 37 de persoane, întreg capitulul, precum preoți și protopopi. Acest sinod s-a desfășurat în trei ședințe publice și a dezbătut problemele de organizare și activitate spirituală cerute de noile împrejurări¹³.

Sinodul eparhial al diecezei române unite a Lugojului, în ședința publică din marți, 17 mai 1921, în conformitate cu rezoluțiunile emise de adunările parohiale și protopopești ale diecezei, cu unanimitate au decis următoarele: sinodul cere factorilor hotărâtori ai țării, ca în interesul neamului și în conștiința răspunderii față de țară, să ia toate măsurile pentru asigurarea drepturilor Bisericii Greco-Catolice, prin încheierea cât mai grabnică a Concordatului cu Sfântul Scaun. În cadrul acestui concordat se cere înființarea acelor instituții, a căror ființă constituie o condiție primordială pentru existența și validitatea Bisericii Române Unite. Sinodul roagă pe episcopul diecezan, ca moțiunea de față să binevoiască a o prezenta guvernului român, corpurilor legiuitoare și să binevoiască a interveni până la treptele Tronului! Roagă înaltul Cor episcopal, ca să facă toți pașii necesari pentru asigurarea drepturilor, pe care biserica le reclamă nu în temeiul unor tratate internaționale, ci în temeiul frățietății, a dreptății și a viitorului acestui neam¹⁴.

În a doua ședință publică, Sinodul protestează contra încercărilor de statificare a școlilor române unite primare și secundare și pretinde cu insistență ca statul și guvernul român să respecte hotărârea Națiunii Române, luată la Alba-Iulia în 1 Decembrie 1918, de a da sprijin susținerii școlilor române unite, în consecință, de a pune capăt oricărei tendințe contrare, menite a tulbura pacea dintre biserică și stat;

¹² *Calendarul de la Bixad*, anul al IX-lea, Bixad, Edit. Ordinului Sf. Vasile, 1941, p. 81.

¹³ A.E.G.C. Lugoj, Fond Prezidial, 1921, Fond neordonat.

¹⁴ A.E.G.C. Lugoj, Fond Episcopia Lugoj, 1921, nr. 1020-2028; Cf. „Sionul Românesc”, Anul VIII, nr. 12-15, Lugoj, 15 iunie 1921.

tendințe diametral opuse Tratatului de pace de la Trianon art. 67 și 68 și care servesc numai la scăderea autorității.

Sinodul a hotărât susținerea pe mai departe a școlilor sale, în forma de până acum, adică cu întregirea salariului învățătorului prin ajutorul dat de stat. Sinodul roagă guvernul român, fără amânare, să binevoiască a semna adăugirile salariale învățătorilor confesionali la suma de care se bucură învățătorii de la școlile de stat.

La această ședință publică Sinodul cere ca, pe lângă școlile inferioare de meserii și agricultură, statul să înființeze și câte o catedră de cânt bisericesc și tipic, prin care tinerii să fie instruiți în ale cântului și ceremoniilor bisericești. Din acest studiu, la finele cursului, tinerii vor da examen înaintea unei comisii, care va fi delegată din partea episcopiei, pe a cărei teritoriu se află școala. Cei care au trecut cu succes examenul, vor primi diplomă și vor putea ocupa posturi de cantori¹⁵.

La a treia ședință Sinodul cere ca conciliul provincial să formeze o comisie permanentă compusă din câte doi reprezentanți din arhidieceză și din fiecare dieceză, să redacteze chestionarul întrebărilor oportune; să afirme precis ce se cântă în dumineci și sărbători și ce se omite; să facă o nouă redactare a cărților liturgice; tot viitorul sinod provincial să aleagă o comisie pentru codificarea dreptului nostru bisericesc. Sinodul a mai cerut cu insistență editarea din nou a *Bibliei* de la Blaj.

Tot la această ședință Sinodul a mai dezbătut următoarele teme: probleme pastorale, prin care sinodul recomandă preoților o pastorație individuală cât mai intensivă; problema presei, sinodul obligând toții preoții la sprijinirea presei. Toți preoții sunt obligați să se aboneze la ziare, bisericești. Sinodul anunță necesitatea înființării reuniunilor religioase, culturale și economice, în parohii, iar până la finele anului 1921 să fie înființate în toate parohiile reuniunile de femei, decretate în Consistoriul plenar din 1912.

O altă problemă dezbătută la această ședință a fost cea a sectelor religioase, în care sinodul a dispus să se țină catehizarea regulată în parohii din partea preoților, sub controlul protopopilor, precum și editarea de broșuri, care, pe scurt și pe înțelesul poporului, să trateze câte un adevăr de credință, combătând direct aserțiunile sectarilor¹⁶.

În încheierea ultimei ședințe s-a discutat despre viața clerului. Sinodul diecezan aduce aminte întregului cler diecezan că demnitatea preotului este prima și cea mai însemnată datorință ce trebuie susținută și cultivată; impune tuturor preoților să-și împlinească datoria; viața preoților să fie model de viață creștinească, urmând exemplul Domnului Nostru Iisus Hristos în toate virtuțile¹⁷.

Cel de al IV-lea Sinod diecezan al Episcopiei Greco-Catolice de Lugoj a fost ultimul sinod al Bisericii Greco-Catolice din Banat.

¹⁵ *Ibidem*, A II-a ședință publică, II Școlile confesionale.

¹⁶ A.E.G.C. Lugoj, Fond Prezidial, Deciziunile Sinodului IV Diecezan Lugoj, Fond neordonat.

¹⁷ *Ibidem*.

Sinoadele protopopești

Sinoadele protopopești merită denumirea de sinoade numai în sensul larg al cuvântului. Erau întrunirile preoților dintr-un protopopiat, pentru a discuta probleme referitoare fie la credincioșii de sub păstoria lor, fie la ei înșiși. Aceste sinoade se țineau în Banat de două ori pe an. Sinoadele protopopești din Eparhia Greco-Catolică de Lugoj au început din anul 1929 prin ordinul circular Nr. 3202/1928 prin care s-a hotărât ca de două ori pe an să se desfășoare sinoade protopopești de primăvară cu temă pastorală–hodegetică și de toamnă cu temă catehetică. S-a mai hotărât că neparticiparea preoților la aceste sinoade se va pedepsi aspru, iar preoții care nu vor face temele vor fi amendați cu 500 de lei, amenzi care se vărsau în fondul diecezan¹⁸.

Primul sinod din primăvara anului 1929 a avut ca temă „Care sunt cauzele neparticipării credincioșilor noștri la serviciile divine publice și cum se pot remedia?” Din rapoartele sinoadelor trimise la Episcopie, putem observa că preoții s-au achitat bine față de primul sinod¹⁹. Fiecare protopopiat a pregătit câte un raport întocmit de către un referent. Din aceste acte putem observa că tema a fost privită cu mult interes și s-au tras anumite concluzii cum ar fi: necurățenia și dezordinea lăsată de preoți; indiferentismul intelectualilor; problema cântului și a corurilor; durata prea lungă a serviciilor divine. Protopopul Gheorghe Medoia din Comloșu Mare a propus să se dezbată într-un sinod protopopesc tema apostolatului laic²⁰.

Tema sinoadelor protopopești din anul 1934, pentru sinodul de primăvară, a fost „Istoricul parohiei”²¹. La această temă fiecare preot trebuia să dea istoricul parohiei pe care o păstorește, ținând cont de următoarele: în ce împrejurări s-a făcut unirea în parohie; cum s-a înființat parohia; cine au fost preoții parohiei; ce activitate a dezvoltat fiecare preot; când și cum s-au construit biserica, casa parohială, școala; ce asociații există în parohie; numărul credincioșilor. Pentru sinodul de toamnă tema propusă a fost „Unirea Românilor la 1700”, această temă catehetică fiind lecție de istorie la clasa a 5-a²².

Sinoade electorale

În această perioadă s-a ținut un sinod electoral pentru alegerea de mitropolit. Modalitatea alegerii de mitropolit, așa cum era moștenită, în cadrul României Mari s-a considerat nesatisfăcătoare. Episcopul Valeriu Traian Frențiu a spus în 1935: „din 1919 conferințele noastre episcopale, în fiecare an, au cerut convocarea unui sinod provincial. Împrejurările au făcut să se amâne mereu ținerea acestui sinod. Astfel, moartea regretatului mitropolit Vasile Suciș ne-a surprins fără ca să avem legiferată

¹⁸ A.E.G.C. Lugoj, Fond Acte Intrări-Ieșiri 3000-3400, 1928, Fond neordonat.

¹⁹ A.E.G.C. Lugoj, Fond Sinod de primăvară, 1929, Fond neordonat.

²⁰ Cf. Fond Sinod de primăvară, 1929.

²¹ A.E.G.C. Lugoj, Fond Sinod de primăvară, 1934, Fond neordonat. De la acest fond important al Arhivei Episcopiei de Lugoj, episcopul Alexandru Nicolescu a dorit scrierea unui șematism de Lugoj.

²² A.E.G.C. Lugoj, Fond Sinod de toamnă, 1934, Fond neordonat.

modalitatea alegerii de mitropolit”. Roma recunoscuse principial acest privilegiu în timpul mitropolitului Vasile Suciu, și aprobase și participarea tuturor diecezelor unite, nu numai a arhidiecezei, la alegerea de mitropolit, păstrând însă pentru sinodul electoral proporția de 3/5 din diecezele sufragane. „Cu o săptămână înainte de moartea mitropolitului Suciu, a sosit și proiectul de Regulament pe care conferința episcopală l-a dezbătut abia după moartea mitropolitului Vasile Suciu. Acest Regulament cu aproape toate modificările cerute de episcopii noștri, a fost aprobat de Sf. Părinte în 11 martie 1935, însă numai în mod provizoriu, rămânând ca să fie definitiv revăzut după numirea mitropolitului.”²³

În urma acestor pregătiri, *Sinodul electoral* a fost convocat pentru 7 mai 1935 la Blaj. Alegătorii au fost 100, toți din cler, dintre care 60 din arhidieceză, iar 40 din diecezele sufragane (câte 10 din fiecare dieceză). În vederea acestui sinod s-a dispus ca, în întreaga provincie mitropolitană, între 29 aprilie și 6 mai, în fiecare seară să se cânte Paraclisul, iar în 7 mai să se celebreze Sf. Liturghie cu invocarea Sfântului Spirit. Rezultatul alegerii secrete a fost: pentru Alexandru Nicolescu 48 voturi, Iuliu Hossu 27 voturi, Valeriu Traian Frențiu 12 voturi, Alexandru Rusu 10, Victor Macaveiu 1 sau 2, Iuga 1. Numirea mitropolitului Alexandru Nicolescu s-a făcut după ce persoana aleasă a fost notificată guvernului.²⁴

La moartea mitropolitului Alexandru Nicolescu (1941), fiind împărțită Biserica Unită în două prin arbitrajul de la Viena și durând încă războiul, nu s-a putut face alegere de mitropolit. După război, însă, fiind iarăși reîntregită Transilvania în statul român, în martie 1945, a fost convocat Sinodul electoral, la care au participat 60 de votanți. Însă din cauza dificultăților făcute de guvernul filocomunist, nu s-a ajuns la numirea unui mitropolit din partea Romei.

ORGANIZAREA CLERICALĂ, LAICĂ ȘI MONASTICĂ

Credincioșii Bisericii Unite Greco-Catolice s-au organizat în mai multe tipuri de asociații: asociații patronate ecleziastic, asociații clericale, asociații laice.

1. Asociații patronate ecleziastic

O mobilizare a laicilor în diferite organizații s-a făcut în România atât din partea Bisericii Greco-Catolice, cât și din partea Bisericii Ortodoxe și a celei Catolice. Ea corespundea dorinței de trăire mai intensă a vieții religioase și tendinței de combatere atât a laicismului și indiferentismului din clasa cultă, cât și a sectelor religioase din

²³ *Cuvântarea I.P.S. Sale Valeriu Traian Frențiu în Sinodul pentru alegerea de Mitropolit în Blaj, la 7 mai ctr.*, „Vestitorul, organ al Eparhiei Române Unite de Oradea și revistă de cultură religioasă”, Anul XI, 15 mai 1935, nr. 11, p. 74.

²⁴ *După alegerea de la Blaj*, „Sionul Românesc. Foaie oficială a Diecezei Lugojului”, Anul XVII, nr. 9-10, Lugoj, 15 Mai 1935.

lumea de la sate. Îndepărtarea intelectualilor de biserică era un reflex al indiferentismului din unele cercuri ale Occidentului european, iar sectele prinseseră rădăcini printre țărani, în această perioadă, fie prin activitatea protestanților, fie prin cărți și broșuri de propagandă, fie prin influențe din Răsărit.

Organizarea credincioșilor uniți în reuniuni de evlavie începuse înainte de unirea Transilvaniei cu România. Se făcuse însă numai un început, prin crearea câtorva reuniuni mariane, fără să se ajungă la o înflorire a lor. Ele au atins o mare dezvoltare în perioada interbelică.

Biserica Română Unită din Banat a avut următoarele asociații: Congregația mariană, Reuniunea Mariană, Societatea Sf. Pavel (pentru bărbați), Societatea Preasfintei Inimi a lui Iisus, Reuniunea Rozariului, Reuniunea Sfântului Anton, Societatea slujnicilor Domnului Iisus, înființată în 1939 de episcopul Ioan Bălan, cu scopul de a îngriji bisericile.

2. Asociații clericale

Pentru sprijinirea colaborării în activitatea pastorală a preoților și în efortul de perfecționare sufletească și intelectuală, din inițiativa câtorva preoți, cu binecuvântarea și ajutorul arhierilor, s-au născut mai multe asociații preoțești:

1. *Reuniuni de misiuni* au existat între cele două războaie mondiale în toate diecezele. Cea dintâi reuniune de misiuni fusese întemeiată sub mitropolitul Victor Mihali. Scopul îi era de a ajuta preoții din parohii în opera de ridicare morală a credincioșilor, prin așa-zisele misiuni populare (predici, mărturisiri)²⁵.

2. *Asociația preoților adoratori* a fost aprobată întâia dată de Episcopul Valeriu Traian Frențiu al Lugojului în 25 iulie 1915. Episcopul s-a străduit să o încetățenească în toate provinciile mitropolitane. Ea urmărea întărirea vieții sufletești prin cultul Sf. Împărtășanii. Tot Valeriu Traian Frențiu pare a fi fost întâiul arhieriu care, la îndemnul papei Pius al X-lea de a promova „apropierea deasă” de Sf. Împărtășanie, stăruia printre preoți pentru celebrarea zilnică a Sf. Liturghii²⁶.

3. *Asociația Sf. Apostol Petru* a fost înființată la Blaj în anul 1936, din inițiativa Părintelui Liviu Chinezu, viitorul episcop. Era destinată preoților căsătoriți și văduvi. Ca program prescria membrilor citirea zilnică a unei ore canonice, 15 minute de meditație, studiu teologic, citirea unui capitol din Sf. Scriptură, examinarea zilnică a conștiinței, mărturisirea lunară, celebrarea Liturghiei, exerciții spirituale anuale etc. Asupra comportării clerului din parohii și asupra îndeplinirii obligațiilor pastorale, vegheau în primul rând protopopii. Aceștia trebuiau să viziteze în fiecare an parohiile din districtul lor și să raporteze episcopului²⁷. În 1943 această Asociație activa și în dieceza Clujului, iar în 1946 a pășit la organizarea preoțimii unite de pretutindeni,

²⁵ Luminița Wallner Bărbulescu, *Zorile modernității. Episcopia greco-catolică de Lugoj în perioada ierarhului Victor Mihaly de Apșa*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 197.

²⁶ Eugeniu Potoran, „Bunul Păstor”. *Înalt Presfinția Sa Dr. Valeriu Traian Frențiu*, Galați, Edit. Don-Star, 2001, p. 13.

²⁷ A.E.G.C. Lugoj, Fond, Episcopia Greco-catolică Lugoj, Intrări Ieșiri 4001-4500, 1943, Act 4400 din 1943.

bucurându-se de încurajarea arhierilor. E de notat că această Asociație se adresa mării majorități a preoților uniți, întrucât circa 80% erau căsătoriți²⁸.

3. Asociații laice

Cea mai puternică asociație a laicilor a fost AGRU (Asociația Generală a Românilor Uniți). Gânduri de organizare a laicilor existau din 1926 în Biserica Unită,²⁹ însă realizarea acestei dorințe a avut loc numai în 1929. AGRU s-a constituit în 23-24 noiembrie 1929 la Blaj, cu binecuvântarea arhierilor Bisericii Unite și cu sprijinul material atât al mitropolitului Vasile Suciu, cât mai ales al episcopului Valeriu Traian Frențiu.

Activitatea Asociației Generale a Românilor Uniți (A.G.R.U.) se vede din Statutele ei. La Art. 3, se spune că A.G.R.U. are ca scop: a) susținerea, apărarea și realizarea intereselor Bisericii Române Unite cu Roma; b) adâncirea vieții sufletești și intensificarea educației religioase; c) îndrumarea vieții publice și private potrivit eticii creștine în sentimentul iubirii de neam și de patrie; d) combaterea curentelor sociale cu caracter sectant distructiv, antinațional și anticreștinesc³⁰.

Papa Pius al XI-lea, numit Papa Acțiunii Catolice, îndemna cu deosebită insistență pe laici să se angajeze în opera de apostolat a Bisericii, „pentru a aduce omenirea iarăși la Hristos... pentru a face să pătrundă spiritul creștin în toate fibrele și manifestările vieții omenești, publice și particulare... pentru reîncreștinarea societății cu toate elementele și cu toți factorii ei”, precizează părintele Aloisie Tăutu, asistentul ecleziastic de atunci al AGRU³¹.

AGRU cuprindea întreaga Biserică Unită, având o organizație centrală (Asociația Generală), care se ramifica apoi în organizații diecezane, ca să se termine în AGRU parohial. La patru ani de la fondare (1933), AGRU număra 793 organizații cu 55.000 membri, având sediul central la Cluj. Pentru un lung timp (1927-1937) a avut ca președinte pe Augustin Popa, iar mai apoi pe generalul Dănilă Pap și ca secretar pe Iacob Crișan din Cluj. Conducerea efectivă, în această a doua fază, a îndeplinit-o prof. Alexandru Borza, vicepreședintele Asociației. Ca director spiritual a avut, între anii 1934–1937, pe canonicul orădean dr. Aloisie Tăutu, iar mai apoi pe părintele dr. Avram Cosma³².

Din anul 1931, AGRU a avut și o secție pentru tineret (Federala ASTRU = Asociația Studenților Români Uniți), cu sediul la Cluj, care din 1933 a funcționat separat pentru studenți și separat pentru studente, dezvoltând în unele centre universitare o frumoasă viață sufletească. Primul congres general al ASTRU-lui s-a ținut la Blaj în 20-22 decembrie 1935. Din 1933, sub egida AGRU-lui, s-a format

²⁸ „Sionul Românesc”, Anul XXX, 31 Decembrie 1943, nr. 24, p. 93-94.

²⁹ Cf. „Sionul Românesc”, Anul XXI, nr. 7, 1934, p. 3.

³⁰ *A.G.R.U. Asociația Generală a Românilor Uniți, Regulamentul General*, Cluj, Tipografia Ardealul, 1932, p. 6.

³¹ *Ibidem*.

³² Comitetul Central A.G.R.U. „Vestitorul”, Anul XV, 1 septembrie 1939, nr. 15, p. 3.

și Federația Asociațiilor femeilor române unite (UMFRU = Uniunea Mariană a Femeilor Române Unite), care s-a remarcat atât prin zelul pentru progresul sufletesc, cât și prin acțiuni caritabile.

Organizația centrală a AGRU-lui și-a analizat activitatea îndeosebi în congresele anuale, care au avut loc în următoarele localități:

23-24 noiembrie 1929 – Blaj (constituirea); 24-26 octombrie 1930 – Sighet; 21-22 noiembrie 1931 – Oradea; 26-27 noiembrie 1932 – Aiud; 21-23 noiembrie 1933 – Dej; 5-7 octombrie 1934 – Lugoj; 25-27 octombrie 1935 – Carei; 20-22 noiembrie 1936 – Târgu Mureș; 6-8 noiembrie 1937 – Satu-Mare; ? – 1938 – Cluj³³.

La aceste congrese participau și arhierii. Se oficia Liturghia arhierescă cu multe cuminecări, avea loc procesiune euharistică, se țineau conferințe și discuții asupra problemelor mai importante din viața Bisericii Române Unite. Congresele diecezane, care se țineau anual, erau în general o copie a congreselor generale. AGRU parohial a dezvoltat un program compus din conferințe, șezători, exerciții spirituale și ajutorare a celor săraci. Când, din dispoziția lui Armand Călinescu, a fost interzisă organizarea unui congres general, AGRU și-a continuat activitatea prin congrese diecezane și prin activitatea parohială, ținându-se până în 1940 în mod regulat ședințele Comitetului de direcție. Deși Dictatul de la Viena a sfâșiat organizația în două, totuși AGRU-l și-a continuat activitatea și în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

AGRU în dieceza Lugojului a luat ființă în ianuarie 1930. Cei ce s-au ocupat de AGRU au fost: asistent ecleziastic dr. Nicolae Brînzeu canonic; președinte: dr. Vasile Lohan director de liceu, dr. Augustin Bardosy; secretar, dr. Iuliu Rațiu; casier, Ioan Văcărescu; Membri: dr. Fabius Geleşan, dr. Iuliu Vicaș, Ioan Vucu-Secoșan, Paul Nica, Alexandru Papp, Eugen Cigăreanu, Ioan Danciu, dr. Romul Dobo, dr. Iustin Pop, dr. Eugen Rusu, dr. Ioan Stupariu, Iova Drăgălina, doamna Aurelia Dobrin; membrii supleanți: dr. Iosif Cătană, dr. Augustin Deac, Iuliu Cadarcea.

Comitete parohiale: Lugoj, Timișoara, Arad, Arad-Șega, Belotint, Cârnești, Hunedoara, Hațeg, Lonea, Visag, Vulcan, Zăinești³⁴.

Un eveniment deosebit în Episcopia de Lugoj pentru AGRU a fost congresul din 5–7 octombrie 1934, ce a coincis cu perioada sfințirii catedralei Lugojului și cu vizita regelui Carol al II-lea. Comitetul AGRU a decis la Lugoj o moțiune de 10 puncte citită de dr. Aloisiu Tăutu:

„1. Congresul general al Agrului, ținut la 5–7 Octombrie 1934 la Lugoj, ia act cu satisfacție de activitatea dezvoltată de organizațiunile sale de pe teritoriul Provinciei Mitropolitane de Alba-Iulia și Făgăraș, pentru adâncirea vieții religioase morale, astăzi atât de necesară asanării morale a neamului.

³³ Aloisie Tăutu, *Ce este și ce vrea să facă A.G.R.U.*, „Vestitorul”, Anul XV, 1 septembrie 1939, nr. 15, p. 9.

³⁴ „Vestitorul”, Anul XV, 1 septembrie 1939, nr. 15, Comitete Diecezane AGRU, p. 5.

2. Sesizându-se de doleanțele exprimate din partea diferitelor delegații prezente la congres, privitoare la permanenta pretare și umilire ce se aduce Bisericii Române Unite cu ocazia serbărilor naționale, hotărăște a cere energic forurilor competente soluționarea urgentă a acestui neajuns, pe baza principiului parității și al demnității ierarhice.

Congresul socotește că Biserica Română Unită eminentamente națională, în baza serviciilor prestate neamului în trecut și în prezent, are dreptul de a înălța cu ocazia sărbătorilor naționale rugăciuni la Cer, onorate cu prezența autorităților de stat pentru prosperarea statului, a țării și a dinastiei.

De asemenea pentru apărarea libertății de conștiință religioasă a elevilor greco-catolici, congresul cere liberarea lor de sub obligamentul impus lor pe nedrept de unii directori și directoare de a participa cu ocazia începutului și sfârșitului anului școlar și alte ocaziuni, la serviciile divine (sfeștani, liturghii, Tedeumuri) ale altor confesiuni.

3. Considerând necesitatea unei armonioase colaborări a bisericii și a școlii, în scopul educației temeinice morale a școlarilor și a cetățenilor, congresul cere autorităților în drept ca în toate comunele cu credincioși uniți să se aplice și învățători de confesiunea lor, care, îndeplinind și funcțiunea de cântăreți, să poată da preotului trebuinciosul concurs în această operă de mare însemnătate națională.

În această ordine de idei congresul înfierează cu toată energia produsele literaturii și ale filmelor pornografice, dăunătoare în mare măsură sănătății morale a tineretului și îndrumă organele sale la cea mai energică combatere și boicotare a acestor produse.

4. Considerând marile primejdii morale la care este expusă tinerimea universitară română unită, AGRU va aviza la măsurile trebuincioase pentru a deschide pentru această tinerime căminuri în centrele universitare, mai ales în capitala țării, căminuri în care tinerimea amenințată să poată primi adăpost și îndrumare sănătoasă viitorilor cetățeni intelectuali ai Țării.

În acest scop, congresul, cu rezerva ulterioarei aprobări a Înălților Ierarhi, cere să se pună la dispoziția bisericii catolice fondurile școlar și religioase, provenitoare de la fostul stat austro-ungar, deținute astăzi de Statul Român în dauna adevăratului lor proprietar, biserica catolică de ambele rituri din România.

5. Ca un deziderat general, Congresul hotărăște a aviza asupra mijloacelor trebuincioase zidirii unei catedrale române în capitala Țării drept simbol al unității naționale pe veci înfăptuite și al demnității sale de biserică națională românească.

6. Congresul constată cu regret insuficiența îngrijirii și a asistării religioase a soldaților români uniți din glorioasa armată română ai cărei devotați fii sunt, insuficiență datorată lipsei aproape totale de confesori militari români uniți. Cere celor în drept instituirea unui număr corespunzător de confesori militari, care să contribuie la alimentarea sentimentului religios, moral și național al soldaților uniți, în spiritul tradiției bisericii unite.

7. Congresul ascultând cu durere expunerea făcută de delegații AGRU-lui și credincioșilor noștri din secuime, asupra tristelor împrejurări naționale și religioase ce

bântuie în această regiune, hotărăște a pune în funcțiune toate organele și mijloacele sale de care dispune; hotărăște a sesiza autoritățile în drept să ia cele mai puternice măsuri ca această stare dureroasă și rușinoasă să înceteze cât mai degrabă.

8. În preajma legiferării codului penal unificat, congresul hotărăște a veghea prin organele sale, ca dispozițiile ce se vor înscrie în acel cod să corespundă întru totul concepției morale a religiei creștine. Face apel îndeosebi la membrii săi puși în situații conducătoare, să considere ca o chestiune de conștiință a veghea ca răul mare și păgubitor pentru sănătatea și vitalitatea neamului, legiferarea avortului și a divorțului, să nu devină sub nicio formă, fapt vreodată.

9. Congresul înnoiește hotărârile aduse de congresul anului trecut în materie de presă, solicitând comitetele presei a le pune în aplicare în toată întinderea lor.

10. Congresul își exprimă sentimentele sale de cel mai cald omagiu și devotament față de M. Sa Regele Carol al II-lea, iubitul nostru suveran, pentru regalul gest cu care a onorat prin prezența sa înaltă sărbătorile mărețe ale Bisericii noastre Române Unite, gest prin care a confirmat și subliniat străduințele spre bine ale acestei biserici în folosul neamului și a țării.”³⁵

BISERICA UNITĂ ȘI VIAȚA PUBLICĂ

Biserica Unită a avut o mare influență asupra vieții publice românești. Episcopii ei, care erau senatori de drept, ori de câte ori se iveau probleme care priveau Biserica sau viața religioasă, interveneau pentru îmbunătățirea proiectelor de legi și pentru îndreptarea situației de fapt. La această activitate au contribuit, pe lângă episcopi, și credincioșii laici.

Biserica unită în centrul agorei

Cea mai viguroasă acțiune din partea Bisericii Unite (exceptând acțiunea provocată de proiectul de lege a cultelor din 1928) a fost desfășurată cu ocazia proiectului de cod penal din 1934, care tolera avortul sub aspect eugenic și etic. Perspectiva legiferării unei astfel de practici imorale a stârnit proteste. Episcopii uniți au arătat în Senat eroarea ce s-ar comite și au cerut să nu se legifereze împotriva voinței lui Dumnezeu. Când proiectul a trecut apoi la Cameră pentru votare, lupta episcopilor a fost continuată de asociațiile religioase laice. AGRU-ul a trimis memoriile guvernului și corpurilor legiuitoare cu privire la avort și adulter. Reuniunea femeilor române unite din Blaj a trimis la rândul ei Ministerului de Justiție o moțiune prin care a repudiat omuciderea deghizată din articolul 480-483, secțiunea III a Codului penal. Proteste s-au trimis și din partea altor organizații unite³⁶. Publicațiile unite s-au ridicat

³⁵ A.E.G.C. Lugoj, Fond Prezidial, 1934, Fond neordonat.

³⁶ „Vestitorul”, Anul, X 1934, nr. 11-12, p. 14, 19; XI 1935, p. 58-59; „Sionul Românesc”, XXI, 1934, p. 56.

toate contra acestei măsuri³⁷. În urma acestei acțiuni, proiectul de lege a fost modificat: s-a admis avortul medical, însă s-au retras dispozițiile pentru încuviințarea avortului etic și eugenic.

Lupta s-a dus în această perioadă și împotriva reducerii orelor de religie în școlile secundare, spre care tindea Ministerul Instrucțiunii.

Pelerinaje ale Bisericii Unite

Pentru învierea vieții sufletești s-a continuat în toată provincia mitropolitană să se țină misiuni populare. Acestea începuseră printre români în anul 1904, din inițiativa a trei preoți: Iacob Radu, Valeriu Traian Frențiu și Elie Dăianu³⁸. Întrerupte în timpul Primului Război Mondial, ele au fost reluate îndată după sfârșitul ostilităților. Există în fiecare dieceză o Reuniune de misiuni care, la cerere, se îngrijea să trimită preoți cu talent oratoric și vocație spirituală. Merite deosebite pe acest teren și-au câștigat canonicii, profesorii de la Academii de teologie, călugării bazilitani, franciscani și iezuiți. Poporul participa în masă la aceste misiuni care se terminau cu mărturisiri și cuminecări. Au fost chiar parohii care petreceau câteva zile la mănăstiri pentru reînnoire sufletească.

Notă nouă, în perioada noastră, a fost introducerea *predicilor* speciale în Săptămâna Mare la Catedrala din Lugoj, ca o pregătire mai apropiată a poporului pentru Paști; de asemenea se introduseseră predici (încă înainte de 1936) în fiecare miercuri și vineri din Postul Mare.

La revigorarea vieții spirituale au contribuit și pelerinajele la mănăstirile din țară. Datorită reînnoirii vieții călugărești la îndemnul arhierilor, acestea au fost puse din nou la loc de cinste. Arhierii, îndeosebi în zile de mari sărbători, participau cu toții la aceste pelerinaje, celebrând în fața mulțimii Liturghia arhierescă, predicând și cuminecând poporul. Importante centre de pelerinaj au devenit: Mănăstirea Bixad din dieceza Maramureșului, unde erau Părinții Bazilitani; Mănăstirea Nicula, îngrijită tot de Părinții Bazilitani, în dieceza Clujului; Mănăstirea Moisei din Maramureș, Mănăstirea Strâmba din dieceza Clujului; Mănăstirea Lupșa (Munții Apuseni); Drăgești (Bihor); bisericuța din Cărbunari (lângă Blaj), ridicată de părinții asumpționiști, sfințită în iunie 1938, care a devenit la fel loc de pelerinaj³⁹.

Pentru Biserica Greco-catolică din Banat un loc de pelerinaj a fost mănăstirea Prislop, din județul Hunedoara, lângă Silvașul Hunedorean, datorită vechimii și mai ales pentru harurile Fecioarei Maria. La pelerinajul din 13 mai 1934 la această mănăstire a luat parte episcopul Alexandru Nicolescu, însoțit de Corneliu Zasloți (secretarul episcopal), precum și gazda mănăstirii, preacucernicul Augustin Pop O.S.B.U. La acest pelerinaj au participat aproximativ 2500 de pelerini, oficiindu-se cinci liturghii la care s-au cuminecat 500 de pelerini⁴⁰.

³⁷ „Vestitorul”, Anul XI 1935, nr. 1, p. 7-9.

³⁸ „Vestitorul”, Anul XI 1935, nr. festiv (25 apr.), p. 8.

³⁹ *Calendarul de la Bixad*, anul al VII-lea, Bixad, Edit. Ordinului Sf. Vasile, 1939, p. 13.

⁴⁰ „Sionul Românesc”, Anul XXI, 15 mai 1934, nr. 9-10, p. 44.

În anul 1937 a fost aleasă zi de pelerinaj sărbătoarea 14 septembrie (Înălțarea Sfintei Cruci). Liturghia solemnă a fost oficiată de vicarul foraneu al Hațegului, Septimiu Ionaș, în calitate de legat al episcopului, preoți concelebranți au fost Ioan Bodocan, Mihai Soporni, S. Chira, S. Cornea, C. Mihuț, S. Blentea, G. Bolchiș, I. Simeria⁴¹.

La această mănăstire, la pelerinaje, a participat și Episcopul Ioan Bălan. În 8 mai 1938, episcopul a fost în pelerinaj și vizită canonică la 21 de parohii din vicariatul Hațegului și districtul protopopesc al Ulpiei-Traiana. În 8 mai episcopul a celebrat la mănăstirea Liturghia, la un număr restrâns de credincioși.

Tot în ziua de 8 mai episcopul Ioan Bălan a început vizitele canonice, însoțit de canonicul Victor Deciu, preotul Patriciu Tufescu și arhivarul diecezan Nicolae Vescan, îndreptându-se spre parohiile Silvașul de Sus și cel de Jos. În 9 mai episcopul a fost la Hațeg, unde a fost primit de vicarul Septimiu Ionașiu și de primarul orașului Col. Alexandru Ioan. În după-amiaza zilei a plecat la Totești unde a fost găzduit la mănăstirea călugărilor iezuiți. De aici a vizitat parohia Pâclișa și Cârnești, unde arhiepiscopul a fost întâmpinat de protopopul Sarmisegetuzei, Iustin Bora, cu o parte din preoții districtului. Zilele următoare episcopul a vizitat: Valea Dâljii, Ohaba Sebeșel, Rîu de mori, Ostrovel, Gureni, Clopotiva, Ostrov, Păucinești, Zeicani, Breazova, Hobița Grădiștei. Acest itinerariu a durat 4 zile. În 16 mai episcopul a oficiat liturghie arhierescă la Bucova, iar după aceasta a vizitat parohiile Bouțarul de Sus și de Jos. În seara aceleiași zile episcopul, împreună cu suita sa, a plecat cu trenul spre Lugoj.

În aceste localități episcopul a celebrat liturghie, iar în unele a rostit rugăciunile de la Litie și rugăciuni pentru răposații din respectiva parohie. La aceste servicii divine Ioan Bălan a ținut predică. Prezența episcopului în aceste parohii vizitate a creat în rândul credincioșilor multă bucurie și entuziasm, precum și edificare sufletească⁴².

Un alt loc de pelerinaj a fost mănăstirea romano-catolică Maria Radna din județul Arad. Aceste pelerinaje se desfășoară în data de 15 august (Adormirea Maicii Domnului) și 8 septembrie (Nașterea Preasfintei Fecioare Maria) în fiecare an. În anul 1930, în 15 august, au participat numeroși credincioși veniți de la Lugoj, Belotint, Bârzava, Minișul de Sus (cu fanfară). Preoți participanți au fost dr. Nicolae Brînzeu, Ioan Țiacu din Lugoj, Iacob Nicolescu paroh la Zăbrani, dr. Iuliu Rațiu la Lugoj, Alexandru Ghelner paroh la Părul, Ieronim Hangea, paroh la Belotint, Aurel Birou, paroh la Bârzava, Vasile Sas, paroh la Șușanovița, Traian Chira, paroh la Booș, Alexandru Târnoveanu, paroh la Hisiaș, S. Sântoma, paroh la Crivobara, I. Tămaș, paroh la Minișul de Sus⁴³. La pelerinajul din 15 august 1941 au participat aproximativ o mie de credincioși, remarcându-se comunitățile din Lugoj, Chizdia, Timișoara, Chereleș-Morcea. Serviciile divine au fost oficiate de dr. Nicolae Brînzeu calea crucii,

⁴¹ „Sionul Românesc”, Anul XXIV, 31 octombrie 1937, nr. 19-30, p. 102.

⁴² „Sionul Românesc”, Anul XXV, 21 mai 1938, nr. 10, p. 51.

⁴³ „Sionul Românesc”, Anul XVII, 25 august 1930, nr. 15-16, p. 63-64.

iar la liturghia solemnă a predicat Ioan Vezoc. Preoții participanți la acest pelerinaj au fost Gheorghe Suci, dr. Iuliu Rațiu, Liviu Pop, Ioan Socol, Ioan Erdei, Ioan Hălmăjan și Daniel Bandiciu⁴⁴.

Biserica greco-catolică din Racovița a fost sfințită în 20 iulie 1931, de episcopul Alexandru Nicolescu. La sfințirea bisericii pe lângă episcop au mai participat: dr. Nicolae Brînzeu canonic, protopopul Carașului, Romul Stoica, dr. Iuliu Rațiu, primnotar consistorial, Ștefan Bălan, actuar. Au mai participat la acest eveniment Ștefan Caminski, șeful jandarmilor Buziaș, dr. Constantin Stupariu, primarul localității Buziaș, dr. Ioan Stupariu, primarul Timișoarei, Ioan Văcariu, notar în Lugoj, A. Popovici prof. la Arad, dr. Pinte din Timișoara, Nicolae Stoia, controlor silvic în Lugoj, ing. agronom Popa din Buziaș, Brasch Er., notar în Racovița și preoții: Șandru, Degan, Domșia, Elsner, Muyart, M. Traian, I. Suci, Jurca, Aurel Birou Bârzava, Lugojan⁴⁵.

În anul 1931 s-a ales ziua de 8 septembrie zi de pelerinaj la Racovița. La primul pelerinaj au participat diferite parohii care au mers în procesiune de la Lugoj, condusă de reverendisimul Corneliu Zasloți, secretar episcopal, cea din Ohaba-Forgaci condusă de parohul Ioniță Pop, cea din Coșteiu condusă de preotul Basiu, cea din Budinți condusă de preotul Degan. Sfânta liturghie a fost oficiată de episcopul Alexandru Nicolescu asistat de preoții: reverendisimul Nicolae Muntean canonic, Atanasie Pantea, parohul localității, precum și de preoții: Cismaș, Degan, Covrig, Târnovean, I. Pop, Sas, Corneliu Zasloți și Marcu. Mai remarcăm că la acest prim pelerinaj de la Racovița de o deosebită amploare au fost hirotoniți trei clerici: Ioan Oltean, Popovici Flaviu și Virgil Bârbulețiu. Mai amintim că în această zi la liturghie s-au împărtășit 286 de persoane; după terminarea sfinteii liturghii s-a oficiat sfântul maslu, iar după prânz pelerinii au asistat la binecuvântarea euharistică⁴⁶.

La acestea se poate adăuga Mănăstirea Plosca (Hunedoara) loc de pelerinaj fixat pentru data de 6 august (Schimbarea la Față a Domnului). Pelerinajul din anul 1934 de la această mănăstire a fost prezidat de episcopul Alexandru Nicolescu, asistat de dr. Nicolae Brînzeu canonic, protopopul Augustin Radu și preoții Virgil Pop, A. Mărilă, S. Câmpean, Ioan Ordean, T. Chira, Gheorghe Bolchiș, V. Pleșug. De la acest pelerinaj episcopul Nicolescu s-a îndreptat la Sarmisegetuza, vizitând săpăturile arheologice⁴⁷.

Acest pelerinaj a fost întrerupt o perioadă de timp, dar s-a reluat în anul 1942, datorită episcopului Ioan Bălan, pentru a ridica moralul credincioșilor, fiind în acea perioadă Al Doilea Război Mondial. În acest scop episcopul a trimis un delegat special, vicarul general al episcopiei, Victor Deciu, să prezideze și să îndrume acest pelerinaj care se dorea să devină anual. Pelerinajul a fost propus pentru prima duminică după sărbătoarea Schimbarea la Față a Domnului (6 august). La acest

⁴⁴ „Sionul Românesc”, Anul XVIII, 30 septembrie 1941, Nr. 17-18, p. 17.

⁴⁵ Cf. Act sfințire Biserica Racovița, Act din masa altarului Bisericii.

⁴⁶ „Sionul Românesc”, Anul XVIII, 15 septembrie 1931, Nr. 17, p. 70.

⁴⁷ „Sionul Românesc”, Anul XXI, 15 august 1934, Nr. 15-16, p. 68.

pelerinaj au participat aproximativ 500 de credincioși. Oficiile divine din această zi, pe lângă liturghia solemnă, au fost: după liturghie s-a făcut parastas în amintirea mitropolitului dr. Ioan Vancea de Buteasa și pentru eroii neamului, apoi s-a oficiat sfințirea apei și maslu pentru cei bolnavi. Au participat la acest pelerinaj preotul mănăstirii Vasile Pleșiug, parohul Gheorghe Himăruș de la Nădăjdia, pr. Marcu Petru din Hunedoara, primpretorul Gheorghe Pop, delegatul prefectului Hunedoarei, primarul Ioan Modălea din Teliucul Superior. Potrivit tradiției locale, această dată a coincis și cu hramul mănăstirii, prilej de horă țărănească. Veniturile acestei hore țărănești au fost de 6522 lei, bani care au intrat în întregime în fondul bisericii⁴⁸.

Alt loc de pelerinaj a fost la Totești, unde se afla o mănăstire a călugărilor iezuiți. Acest pelerinaj se desfășura în fiecare a treia duminică de după Rusalii. Un alt loc de pelerinaj a fost în Scăiuș, comună situată la 25 de kilometri de Lugoj, unde în anul 1934, icoana Sfintei Fecioara Maria a lăcrimat⁴⁹.

Prilej de sărbătoare pentru parohiile unite ofereau și *vizitele pastorale* făcute de arhieriei. De obicei sosirea lor era precedată de misiuni. Vizitele acestea erau benefice pentru credincioși, în special pentru întărirea credinței.

Un loc deosebit în această perioadă îl ocupă și pelerinajele la Roma:

1. 1931 mai 19–25, sub conducerea episcopilor Frențiu, Hossu și Nicolescu⁵⁰;
2. august-septembrie 1929.
3. 1933 cu prilejul Anului Sfânt (150 români, inclusiv corul Hubic)⁵¹;
4. 7–22 mai 1936, sub patronajul episcopului Frențiu, organizat de canonicul Al. Tăutu din Oradea (62 pelerini)⁵²,
5. 24 aprilie – 15 mai 1937, la inaugurarea Colegiului *Pio Romeno*, organizat de AGRU⁵³.

⁴⁸ „Sionul Românesc”, Anul XXIX, 25 august 1942, nr. 17, p. 65.

⁴⁹ Cf. Ioan Ploscaru, *Icoana Maicii Sfinte de la Scăiuș*, Timișoara, Edit. Helicon, 1998, p. 111.

⁵⁰ „Vestitorul”, Anul XI 1935, nr. 14, p. 8.

⁵¹ *Calendarul de la Bixad*, anul I, Bixad, Edit. Ordinului Sf. Vasile, 1937, p. 56.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.